

עלון תורני

עלון תורני שבועי בענייני אגדה והלכה אקטואלית

מטות מסעי

י-ם:	ח'פה:	ב"ש:	ת"א:	נ"ו יורק:	פריז:	לונדון:	קובלנקה:	שבת מברכין
19:09	19:21	19:26	19:26	20:04	21:18	20:40	20:09	הפסדת השבת:
20:25	20:29	20:25	20:27	21:11	22:47	22:15	21:20	שמעו דבר ה'
21:01	21:02	20:59	20:59	21:35	22:59	22:21	21:50	

דבר ה' זו הלכה

מעובד מתוך ספרי הגרש"ז רוח שליט"א ראש המכון

חיוב מתנות כהונה בשותפות עם כהנים ולויים ובעל כהנת ולויה

נשאלתי מאת יהודי מחבב מצוות ומזכה הרבים על כך שהוא מהדר ומזכה רבים בקיום מצוות נדירות, ובהן מתנות כהונה: פדיון פטר חמור, ראשית הגז, מתנת זרוע לחיים וקובה, ובכור של בהמה טהורה. ולצורך קיום מצוות אלו, נוהג הוא לשתף כמה יהודים כאחד כך שמצוות אלו ייוקפו לזכות כל המשתתפים בה, ובין השותפים ישנם כהנים ולויים או כאלו שנשותיהם ממשפחות כהונה או לויה, וצריך לברר האם שותפות שכזו מעכבת את קיום המצוה כתיקונה דשמה השותפות שלהם פוטרת מנתינת מתנות כהונה אלו.

ראשית, דין פשוט וברור הוא שבהמת שותפין חייבת בבכורה, וילפינו דין זה מהא דכתב "בקרם וצאנכם" כדאיתא בגמ' ריש בכורות, וכן נפסק להלכה בשו"ע יו"ד סי' ש"כ ס"ב. והנה מצות בכור בהמה טהורה שונה מדין בכור בהמה טמאה, ובה נצטוו גם כהן ולוי להפריש הבכור השייך להם, וזו משנה ערוכה בריש פ"ב בדבכורות. וכן פסק רבינו הרמב"ם (הלכות בכורות פ"א ה"ו) שהכל חייבין בבכור בהמה טהורה, כהנים ולויים וישראלים.

נמצינו למדים שעצם השותפות בבכור בהמה טהורה אינה פוטרת מחיוב המצווה, וכן שותפות עם לוי אף היא מותירה את חיוב ההפרשה והנתינה כמות שהיא, ובדאי שה"ה שותפות עם ישראל שאשתו בת לוי.

ולגבי שותפות עם כהן, בדאי הן ישראל והן הכהן חייבים בהפרשת הבכור, ואילו לענין חובת הנתינה הנה אף שהכהן אינו חייב בנתינה ויכול לעכב הבכור לעצמו לאחר ההפרשה כמ"ש הרמב"ם והשו"ע, הרי ישראל עושה חייב בנתינה, ולכאורה אף אם יותיר לאחר ההפרשה את הבכור כולו ביד הכהן השותף (ולא יתנה לכהן אחר), יקיים גם כן מצוות נתינה כדת, ובכל אופן נמצא שגם שותפות עם כהן אינה מעכבת קיום המצוה כתיקונה כלל. ושותפות עם ישראל או לוי שאשתו בת כהן, ודאי דלא גרע משותפות עם הכהן עצמו,

ובדין שותפות עם לוי נראה פשוט יותר, שהרי כאמור לעיל ברמב"ם ובשו"ע שבכור השייך ללוי חייב בפדיון, ויש לדקדק מלשון הרמב"ם שהלוי חייב בנתינה כדי ישראל, שהרי שפתי הרמב"ם ברור מילולו כנ"ל שהכל חייבים בבכור בהמה טהורה, כהנים ולויים וישראלים, והוסיף בזה "ואף על פי שהבכור לכהן, אם נולד לו בכור, מקריב דמו ואמוריו כמו שביארנו, ואוכל שאר הבשר בתורת בכור" עכ"ד. הרי שהוציא רק את הכהן מכלל חובת הנתינה, אולם הלוי דינו כישראל ומוטלת עליו לא רק את מצוה ההפרשה אלא אף חובת נתינה לכהן. וכן הוא בשו"ע ס"א שם, אחר שכתב שכמה כהנים ולויים חייבים בבכור בהמה טהורה, הוסיף בזה"ל: "ויפרישנו הכהן ויעכבנו לעצמו" עכ"ד, ולא הזכיר הלוי, ומדויק שפיר שרק גבי כהן יש לחלק בין הפרשה לחובת נתינה, אך הלוי חייב גם במצוות נתינה לכהן.

ולענין הלכה למעשה יש לנוהג כפי הנפסק ברמב"ם ובשו"ע, וכמ"ש להדיא הש"ך בשם הלבוש והמח"ח הנ"ל דכהנים ולויים וישראלים חייבים בהפרשה, כהן זכר פטור מנתינה [ואם ישראל שותף עמו אין ישראל נפטור מהנתינה, אלא שמקיים מצוות נתינה בכך שהוא משאיר את הבהמה בחזקת שותפו הכהן] ואילו בת כהן, לוי או בת לוי, וישראלים חייבים בנתינה הן בפני עצמם והן בשותפות.

אמנם יש להזכיר שכל זה הוא רק בשעה שהבכור מצוי לפנינו, אך לכתחילה בזמן הזה אסור להחיל קדושת בכור מחשש תקלה, ואין מקום כלל להשאיר הבכור בקדושתו כדי לזכות לעצמו או לזכות אחרים במצוה זו, מחשש תקלה, וכמ"ש השו"ע (סימן שכ"ו) שבזמן הזה מצוה לשתף עם העכו"ם קודם שיצא הבכור לאויר העולם כדי לפוטרו מהבכורה, אע"פ שמפקיע מקדושתו הכי עדיף טפי כדי שלא יבא לידי מכשול להינות ממנו בגיזה ועבודה.

בשבוע הבא נבאר בע"ה דין שותפות לגבי מצוות פדיון פטר חמור.

(שו"ת שש משור ח"ב יו"ד סימן א)

חכמת שלמה

לקח ולימוד מן הפרשה על פי שיעורו של מו"ד הראש"ל הגר"ש עמאר שליט"א רבה של ירושלים

השבת נקרא את פרשיות מטות מסעי והיא השבת השניה משלש השבתות שבין י"ז בתמוז לתשעה באב הנקראים "תלתא דפורענותא". הסתפקתי אם האבלות שנוהגים בימים הללו, היא אבלות גמורה, שאז יהיה אסור בשבת לחשוב בענייני אבלות אלו, או שנאמר שאבלות זו שונה היא מאבלות ממש ואפשר להתבונן בזה בשבת. לגבי כל שאר מנהגי האבלות שאנו נוהגים בבין המצרים, ודאי שאסור לנהוג אותם בשבת ובדאי שאסור לומר בשבת קניות או תיקון חצות [ואגב נזכיר את דברי האריז"ל שבימי בין המצרים צריך לומר גם בחצות היום 'תיקון רחל'] אך עיקר האבלות בימים אלו היא להתבונן על מה שהפסדנו בחורבן בית המקדש. ובכדי להבין את ההפסד נזכיר את דברי האלשיך הקדוש על הפסוק "הן לה' א-להיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר עליה" ושואל רבינו האלשיך שהסדר כאן לא מובן שהכתוב מתחיל מהשמים ועולה לשמי השמים ויורד לארץ ולכאורה היה לו להתחיל מהארץ ולעלות לשמים ואח"כ לשמי השמים, ומסביר בסדר הכתוב הוא הנכון בזמן שבית המקדש היה קיים שאז המקום הנמוך ביותר היה השמים, גבוה ממנו הוא שמי השמים וגבוה מן הכל זה הארץ וכל אשר עליה. שבכח בית המקדש שהיה שוכן בארץ עלתה הארץ ונתרוממה מעל השמים ואף משמי השמים וכל השפע שהיה משפיע ה', היה על הארץ ומשם היה מושפע השפע לשמים ושמי השמים. אם כן ע"פ דברי אלו של קדוש ה' רבינו משה אלשיך נוכל להתבונן ולהבין מה גודל ההפסד בחורבן שלא רק הפסדנו את ביהמ"ק ואת עבודת הקורבנות ואת התגלות ה' ויצאנו לגלות זה כאלפיים שנה, אלא הפסדנו את הרמה הגבוהה שבה היינו מאיגרא רמה לבירא עמיקתא ממש. בזה צריכים אנו להתבונן שאין לך יום שאין חסרוננו גדול מחבירו, ואמר חז"ל "כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו" הוי אומר שהאחריות לכך שבית המקדש לא נבנה מוטלת עלינו על דורנו כי אם כך אומרים חז"ל הוי אומר שאנו יכולים לבנותו שאם לא כן איך מטילים עלינו אחריות ואומרים כאילו נחרב בימינו. ובמה נוכל לבנות את ביהמ"ק? כשנבין ונתבונן לעומקם של דברים, מדוע נחרב המקדש ומהו הדבר שמעכב בנייתו ונשתדל ונתאמץ לתקן את מעשינו בזה אנו בונים אותו.

וזה מה שאומר הנביא ירמיה בהפסדת שבת זו "שמעו דבר ה' בית יעקב וכל משפחות בית ישראל. כה אמר ה' מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי" ה' בא אלינו בטענה נוראה מדוע אתם מתרחקים ממני איזה עול עשיתם לכם, אני הוא זה שבראתי והנהגתי אתכם, העלתי אתכם מארץ מצרים, העברתי אתכם בים ועשיתם לכם נפלאות אין חקר. ובכל זאת אנחנו חוטאים וכשנענשים על כן אנו לא תולים זאת בעצמינו אלא מתלוננים על ה'. וממשיך שם הכתוב "כי שתיים רעות עשה עמי אתי עזבו מקור מים חיים" עוזבים את ה' שהוא מקור מים חיים, בורא עולם ויוצרו. כשנשים ליבנו לטענה זו ונשוב אל ה' בכל ליבנו ונפשנו אז ישוב חרון אף ה' וינחם על הרעה ויבנה לנו את בית מקדשנו ויקרנו לעבודתו לדבקה בו אמנו.

יוצא לאור ע"י 'המכון למצוות התלויות בארץ'

בראשות הגאון רבי שניאור ז. רוח שליט"א.

רבי עקיבא 4 אלעד. טל: 03-9030580 פקס: 03-9030891

מייל: m.torni@maco.co.il אתר המכון: hamachon.co.il

עורך: הרב יחיאל רוח שליט"א.

מעשה אבות

רבי רפאל משה אלכאז – כ"ב תמוז ה'תרנ"ו

רבנו נולד בעיר צפרו הסמוכה לפאס שבמרוקו בשנת התקפ"ג לאביו רבי שמואל שהיה אחד מן הרבנים וממריצי התורה בעיר צ'פרו, סבו היה המרא דאתרא הגאון החסיד כמוהר"ר יהודה אלכאז זצוק"ל מחבר הספר שבות יהודה.

מקטנותו ניכר בכשרונותיו הגדולים שיד ההשגחה העניקה לו בסביבתו ובמשפחתו בה צמח, אשר בה היו רבנים גדולים ועצומים ענקי הרוח וקדושי עליון יושבי כסאות למשפט, בהיות עיר מולדתו סמוכה לערים הגדולות פאס ומקנאס אשר מהם יצאה תורה והוראה לישראל עזרו למחבר לגדול ולהיות לארז אשר בלבנון.

רבותיו היו רבני העיר באותה תקופה הגאונים המופלאים סבו רבי יהודה אלכאז רבי עמור אביטובל אביו רבי שמואל ודודו אחי אביו רבי עמרם חסידא מחבר הספר "חיי עמרם" זכר צדיקים לברכה. מדודו זה שהיה גאון ועצום ספג כנראה את רוב תורתו.

בעודנו צעיר לימים בהיותו כבן עשרים נפטר עליו אביו רבי שמואל ביום י"ב תמוז ה'תר"ד והוא בן נ"ה שנה. ר' שמואל היה גם בקי גדול בכמה חכמות ומכללם גם חכמת התיכונה וכנראה ממנו שאב ר' רפאל משה רוב חכמתו בחכמות אלו עד שנעשה בקי בהם מאוד.

לפני פטירתו בהיותו בנו ר' רפאל עוד צעיר לימים לקח לו אביו לאשה ממשפחה מיוחסת של תלמידי חכמים ומכובדי העיר בתו של הנגיד רבי אברהם מאמאן ז"ל.

בישיבת דודו רבי עמרם המשיך הרמ"א לעלות ולהתעלות ולהוסיף קדושה על קדושתו ויראה על יראתו וי"ל הלך וגדל עד כי גדל מאוד ובהיותו בן כ"ח שנה הוסמך לדון ולהורות.

עם פטירת מר דודו ורבו הנ"ל נשאר הרמ"א לסמכות הגדולה המרא דאתרא וראב"ד בעיר והשאלות והבעיות שהתעוררו בקהלה הופנו אליו שמו התפרסם למרחוק וברבות הימים הופנו אליו שאלות בהלכה מערים רבות ומארצות שונות גאוני המערב בתקופתו מעיר פאס ומקנאס וטיוואן ומראכש וכן מן שאר הערים טאנג"ר אצוורא דבדו ועוד בקשו את חוות דעתו בבעיות המסובכות שבאו לפניו חלק מזה נדפס בספרו הלכה למשה הנ"ל פנייתם של חכמי דורו אליו היתה מלאה בכל יראת הכבוד ובלשונות של חבה יתירה.

מילי דהסידות

כאיל תערג על אפיקי מים

במדרש אין הגשמים נעצרים אלא בשביל פוסקי צדקה ברבים ואינם נותנים

ידוע הדבר ומפורסם שהגשמים יורדים מצד הדין וכמ"ש חז"ל אלמלא הוו צריכי עלמא למיטרא הוו בעו רחמי עליה ומבטלי ליה. ולכן אמרו חז"ל גדול יום הגשמים כיום תחית המתים שגם הוא מצד הדין כמו שתיקנו חז"ל לשהרואה קברי ישראל אומר 'בא' אמ"ה אשר יצר אתכם בדין וגו'. וכן אמרו במשנה מאימתי מזכירים גבורות גשמים ולכן תיקנו אנשי כנה"ג הזכרת גשמים בברכת אתה גבור וגם סמכו תחית המתים להזכרת גשמים להודיע שכלם ממדה אחת הם נובעים ממדת הגבורה.

אבל לאחר שיררדים הגשמים שהם מים שהוא רחמים אז מתמתקים הדינים ומתגברים החסד והרחמים ואז נמחלים עונותיהם של ישראל והוא שאמרו חז"ל אין הגשמים יורדים אלא אם כן נמחלים עונותיהם של ישראל שנא' "גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה" וכן לאחר שיוירד טל אורות של תתית המתים שהוא ג"כ מים מתגברים הרחמים ולכן אנשי כנה"ג באותה ברכה עצמה סיימו מכלכל חיים בחסד מחיה מתים ברחמים רבים.

ובזה יבוא על נכון המדרש הנז' אין הגשמים נעצרים וכו' כי מצות הצדקה היא תחילתה דין וסופה רחמים כידוע לידועי חן ולכן נקראת הצדקה בשם מצוה סתם כדאמר בגמ' דהוו אזלין למצוואת פי' לגביית צדקה יען שהנותן צדקה הוא גורם יחוד קב"ה ושכינתיה כמ"ש רבינו הארי"ז ז"ל ואותיות מצוה הם אותיות שם הוי"ה ב"ה כי אותיות מ"צ הם אותיות י"ה בא"ת ב"ש ואותיות י"ה של מצוה הוא תשלום אותיות השם, והטעם שהתחלה היא בחילוף א"ת ב"ש יען שחילוף א"ת ב"ש הוא דין גמור והתחלה במצות הצדקה הוא דבר קשה הן מצד מוג האדם וטבעו כי אדם דואג על איבוד דמיו הן מצד הדין שאור שבעיסה המעכב, אבל לאחר שגמר בלבו ליתן אז אין שליטה למדת הדין כי גדולה צדקה שמהפכת מדה"ד למדת הרחמים, לכן סוף השם בגילוי רחמים פשוטים.

נמצא כי ענין הצדקה הוא כענין הגשמים שכמו שהגשמים לאחר ירידתם מתמתקים הדינים ומתגברים הרחמים כן הצדקה לאחר נתינתה מהפכת מידת הדין למידת הרחמים. וידוע כי

חברי בית דינו בעת ההיא היו הגאונים המופלאים רבי רפאל מאמן רבי רחמים יוסף אג"יני רבי חיים אליהו אביטובל רבי מתתיהו בן זכרי ורבי יקותיאל אלכאז ולאחר שרבנים חברי בית דינו הלכו לבית עולמם זלה"ה כיהנו אתו בבית דינו לא לפני שהסמיך אותם הרה"ג רבי רפאל אביטובל רבי חיים אליהו אברהם בן שטרית רבי שלום אזולאי וכן דודו רבי אבא אלכאז זכר צדיקים לברכה.

כך עמד על משמרתו משמרת הקודש ונשא בעול הצבור וענייני הכלל בעתות שמחה ובעתות יגון דורש טוב לעמו ודובר שלם לכל עדתו נוסף על צדקותו תורתו ויראתו ופרישותו וחסידותו במשך ארבעים וחמש שנים עד היום הנמנהר עש"ק כ"ב לחודש תמוז שנת ה'תרנ"ו אשר נצחו האראלים את המצוקים ואיננו כי נלקח אל הא-להים ונשמתו עלתה לגנוי מרומים. לפני פטירתו ערך צוואה ובה ציוה על ספריו גם ציוה להושיב ישיבה של תלמידי חכמים ולתמוך בהם ללמוד תורה בתוך ביתו כל השלושים יום. בהיוודע דבר פטירתו הספידוהו בפאס ובשאר ערי מארוקו שמו נשאר נערץ על בני דורו וקהילתו וכבוד גדול עשו לו במותו לקבוע את יום פטירתו ליומא דהילולא שבו עולים לקברו ועוסקים בלמוד משניות וזוהר לעילוי נשמתו גם כשזכו רוב אנשי הקהילה לעלות לארץ ישראל המשיכו לכבד את זכרו ובכמה ערים בארץ נבנו בתי כנסיות ובתי מדרש על שמו ושמו נישא בהערכה בפי כל עד היום הזה.

לרבינו לא היו בנים, בניו הם תלמידיו וכן ספריו הנפלאים שהשאיר ברכה אחריו כדלהלן: הלכה למשה שו"ת בארבעת חלקי שו"ע. עדן מקדם, מדרשים. מיני מתיקה, ביאורים וחדושים. עטרת פז, בחכמת הנסתר. ארבעה שומרים, על שמירת הברית, שבת, תפילין, ותיקון המידות. שיר חדש, שירים ומליצות. קול בוכים, קינות. ציון במשפט, על חושן משפט. ספר כריתות, על דיני גירושין. חצר המשכן, קיצור הספר משכנות הרועים לגר"ע אלחאזי. תורבץ החצר, מ"מ לספרות השו"ת בחושן משפט. פותר המים, פירוש על ספר מים עמוקים לר' יהודה בירדוגו. זבחי צדק, על הלכות שחיטה. חולת אהבה, מליצות. דרש משה, דרושים. פרשת הכסף, מוסר ומשלים. כח מעשיו, על חכמת העיבור. באר שבע על שבע חכמות. כסא המלכים סדר מלכי ישראל ומלכי ישמעאל עד ימיו. זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

כל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה ולכן בשביל פוסקי צדקה ברבים ואינם נותנים שאינם חפצים להגביר הרחמים הגשמים נעצרים שאין המים יורדים להגביר הרחמים.

עוד יש לפרשו על דרך אחרת והוא כי ידוע כי הגשמים יורדים בתורת צדקה וכמו שאמר הכתוב "כי נתן לכם את המורה לצדקה" יען כי ע"י העון אין אנו ראויים להגביר הרחמים כי עונותינו רבו למעלה ראש ומדת הדין שאור שבעיסה מעכבת אבל כשישראל עושים צדקה זה עם זה גם הקב"ה מדה כנגד מדה נותן מטר על פני ארץ ושולח מים בתורת צדקה. לא כן כשפוסקים צדקה ואינם נותנים גם הקב"ה "מעלה נשיאים מקצה הארץ" "ורוח מלפניו יעטוף" "וגשם אין" כי מדת הדין מעכבת.

ובדרך זו אלך לפרש הני מקראי קדש אשר שורר דוד מלך ישראל בזמירותיו "כאיל תערוג על אפיקי מים" והנמשכים. כי הנה רש"י ז"ל בפירושו לתהלים כתב חז"ל אמרו רבותינו האילה הואת חסידה שבחיות וכשהחיות צמאות למים הם מתכנסות אליה שתתלה עיניה למרום ומה היא עושה חופרת גומה ומכנסת קרניה לתוכה וגועה והקב"ה מרחם עליה והתהום מעלה לה מים עכ"ל. ולכן אמר שכהעולם בצער מחמת חסרון הגשמים אנו שואלים מהשם שירחם עלינו כאשר הוא מרחם על האילה אשר "תערוג על אפיקי מים, כן נפשי תערוג אליך אלהים" שאנו עורגים ומבקשים מים ממדת גבורות גשמים שמדת הגבורה נקראת בשם א-להים ואחר כך אמר "צמאה נפשי לא-להים לא-ל חי" והנה ידוע כי כל השפע היוירד מלמעלה הוא יורד עד היסוד ומשם נשפע אל המלכות ומשם מתפשט דרך עולמות התחתונים וידוע כי היסוד נקרא בשם אל חי והוא שאמר "נפשי לא-להים לאל חי" פי' כי נפשי צמאה לדבר הנשפע ממדת א-להים שהיא מדת הגבורה ויורד דרך היסוד הנק' אל חי' ולכן אני תאב מתפלל ומתחנן מתי אבוא ואראה פני אלהים

כי הגויים ערלי לב, בצאתם להתפלל על הגשמים, בקול רנה ותודה ההמון שלהם חוגג, לא כן עם בני ישראל באים להתפלל בלב נשבר ונדכה, שאז יגברו רחמי ויצמיח ישועה בהתגלות הפנים, ויתן שבע בעולם ע"י גשמי רצון ברכה ונדיבה, ואז "אודנו" וכמו שתיקנו ברכת הודאה על הגשמים בהתגלות ישועות פניו שהוא הפנים של א-להים. וכל זה בכח תפלתנו המקובלת לפני המקום בכל קוראניו אליו [מהספר דרש משה לרבי רפאל משה אלבז]

מישג בכשרות

ערלה [ו] הגבול הצפוני, והצפוני מזרחי של ארץ ישראל.

הגבול הצפוני - פאת צפון של ארץ ישראל, מתעקל מהר ההר [הם הרי הבניאס שבלבנון, ושם נקודת הגבול הצפונית מערבית], לכיוון חמה "נכח לבוא חמת" [היא העיר חמה שבסוריה], והגבול עובר דרך הנחלים שם, ומתחבר לנהר אלעסי, שמסובב את חמת ואפשר שבקצהו הוא צדד, וממשיך עם הנהר כלפי הגבול המזרחי. הגבול הצפוני מזרחי של ארץ ישראל, יורד מחמה עם נהר אלעסי ומתחבר אל נחל ראסטון, וממשיך לרדת אל אגם חומס [ימה דחומין], ויורד אל בעל בק [בעל בכי], ויורד אל זפרון, ומשם הגבול נוטה מזרחה לכיוון נהר פיגה [ואדי בארדה] ומתקרב לעיר דמשק, וכמבואר בתרגום ירושלמי בפרשת מסעי שם בפס' טו: "ציפון עיינוותא דדמשק", שהם כעשרים ק"מ מדמשק ששם נמצא חצר עינן, וחצר עינן הוא הקצה של הגבול הצפוני מזרחי וכדברי רש"י במסעי שם. ומשם יורד הגבול אל נחל שנר כאשר הר חרמון חוץ לגבול האמור בתורה [ולא נכבש אלא על ידי משרע"ה עם כיבוש עבר הירדן], ויורד עם נחל השניר והבניאס אל מערת דן, אגם החולה, הכנרת, נהר הירדן עד ים המלח.

בתוך גבולות הארץ יש כמה ישובים שלא כבשום או שהתירו, וכן רצועות של חו"ל, אלא שהלכה למעשה מקומות אלו אין ברור מיקומם, ואף אם ידוע מיקומם אין ידוע הגבול שלהם, ולכן למעשה מקומות שנאבדו אין לחוש להם כלל, ומקומות שיש עדות לגבם, יש לנהוג לחומרא מכמה טעמים.

כמ"כ יש מקומות בא"י שהניחום עו"ב ולא כבשום, ויש שלא נכבשו גם ע"י עולי מצרים, ויש שכבשום אך גזרו עליהם טומאת ארץ העמים. וכיון שרוב המקומות המדויקים אבדו, על כן קשה לוודא את מיקומם ובוודאי שאין להקל שום קולא מחמת הדמיון בין השמות, ומכל מקום נציין בתמצית את שמותיהם ואם יש הערות כלשהם לגבם.

אשקלון - ראה לשון הרמב"ם בהלכות תרומות בפ"א הלכה ה שרבינו הקדוש נמנה על אשקלון ופטרה מן המעשרות. כלומר נכבשה ע"י עו"מ, אולם פטרה רבי. וראה עוד ברמב"ם בהל' טומאת מת (פי"א ה"ב): עיירות המובלעות בארץ ישראל כגון סיסית וחברותיה אשקלון וחברותיה, אע"פ שפטורות מן המעשרות ומן השביעית, אין בהם משום ארץ העמים. וזהו אשקלון הקרובה לעזה, ולא הצפונית שהיא גניא דאשקלון ופרשתא דאשקלון, שנכבש גם ע"י עו"ב.

בית שאן - גמ' חולין דף ו' ע"ב, רבי התיר את בית שאן, וכבר כתב הרמב"ם בהל' תרומות פ"א ה"ה, שביט שאן לא נכבש רק על עו"ב אולם ע"י עו"מ משמע להדיא שכן, אלא שרבי התיר את בית שאן. ונחלקו האחרונים בגבולות העיר ולמעשה אין להקל שם כלל באזור, וכך יש לנהוג הלכה ולמעשה וגם בבית שאן עצמה, שהרי היא החדשה ולא העתיקה, וגם העתיקה אין וודאות שהיא הייתה הקדומה, ועי' חזו"א שביעית ג' יט.

פנת המעבדה

סוכר

אם נתגלו כמה נמלים ויש חשש שלא ניתן לבדוק כראוי את כל האריזה, יש אפשרות להמיס את הסוכר ולסננו דרך בד צפוף ולהשתמש עם מי סוכר.

[בנוסף, לעיתים כאשר הסוכר מאוחסן בשקיות נייר, יתכן שבאחסון ממושך, יתפתחו בקפלי הנייר פסוקאים. אמנם בדרך כלל אין לחוש לכך, אולם באם נמצאה נגיעות בתוככי האריזה, באפשרות להמיס את הסוכר, ולסננו]

סוכר מכל מקורותיו, הן סוכר קנים והן סוכר מסלק, ובכל אופני עיבודיו, הן כסוכר חום או סוכר לבן, הוא בחזקת נקי ואינו טעון בדיקה. אמנם עקב מתיקות המרובה הסוכר מושך אליו נמלים רבים ויש לאחסנו כראוי.

אופן הבדיקה והשימוש:

כאשר נתגלו נמלים באזור הסוכר ויש חשש שנכנסו לתוך האריזה, ובוודאי אם נתגלו נמלים בתוככי האריזה, יש לבדוק האם קיימים נמלים נוספים בתוך הסוכר.

סולת

שדבוקים כאחד על ידי קורים, המהווים סימן שיש זחלים בסולת. או גבישים גדולים שזחלים חבויים בתוכם. כמו כן יש להתבונן שאין חרקים בוגרים או זחלים [שהם קטנים מאד ולעיתים רוחבם כרוחב שערת אדם]. במידה ונמצאו זחלים או חרקים זעירים, רצוי לא להשתמש במוצר זה, עקב הקושי בהפרדתם לחלוטין מהמוצר. בכדי להבטיח שהבדיקה הייתה כיאות ולא נותרו זחלים קטנים או חרקים זעירים, ניתן לסנן את הסולת ב"נפת סולת" באופן שהגרירים עוברים בדוחק בנפה, ויש לבדוק היטב את הפסולת שנותרה בנפה. לאחר שהכל נמצא נקי, אפשר להשתמש בסולת.

לאחר הבדיקה - באם אין צורך בכל הכמות שנבדקה - יש לשמור את מה שנשאר במקרר ולהשתמש בו ללא בדיקה בפעם הבאה, עד כחודש ימים, או לשמור בהקפאה ולהשתמש בכל זמן שירצה ללא בדיקה נוספת.

זחל מציץ מגוש שהצטבר בסולת

סולת, היא גוש קמח הנוצר במהלך טחינת גרגיר החיטה. גוש זה מופרד בשלבים הראשונים של טחינת הגרגיר חיטה ממרכזו. קוטר הגוש נע בין רבע עד שלושת רבעי מ"מ. כאשר אין מתכוונים לייצר את הסולת, כל הגרגיר נטחן לקמח. אולם כאשר יש טחינה לסולת, מפרידים את הגוש הזה שמהווה כ - 5% מנפח הגרעין, והיתר נטחן לקמח. בנוסף לסולת הרגילה, משווקת כיום גם סולת שהיא מלאה ועשירה יותר בסיבים תזונתיים.

ככל מוצרי הדגן גם הסולת רגישה מאד למזיקי מחסן, ואף בזמן יציאתה מטחנות הקמח חובה לבדוקה מחרקים, בוגרים וזחלים.

אופן הבדיקה והשימוש:

להבדיל מהקמח שניפוי בנפה צפופה מבטיח שכל הקמח שעבר את הנפה בחזקת נקי. את הסולת, עקב עוביים של הגושים, לא ניתן להעביר בנפה צפופה. ולכן תהליך הבדיקה והניקוי העיקרי הוא בדיקה ויזואלית. יש לפזר את הסולת על משטח כתום ועדיף אם יש אפשרות על שולחן אור [ובפרט במטבחים המוסדיים], ולהעביר את גרגירי הסולת בזה אחר זה. יש להתבונן כי הזרימה של הסולת מלאה ואין גרגירים

מבזלי קו ההלכה

תולעים בדגי סלמון והרינג

שלום וברכה לכבוד הרב!

ברצוני לשאול האם בסתם דגי סלמון של הכשרויות המהודרות יש בעיה של תולעי "אניסקים" או שהם נקיים מהם, ואם יש הבדל בין הכשרויות.

וכן לגבי הרינג, האם מה שתחת הכשרויות המהודרות הוא נקי מתולעים אלו או לא והאם משתנה בין הכשרויות.

נתעוררתי לזה מכיון ששמעתי שיש סלמון מיוכא מנורווגיה שהוא נקי, וכן בהרינג שמעתי שיש שיטות לשומרו באופן שיהיה נקי ורציתי לדעת האם זה מה שמצוי בחנויות תחת הכשרויות המהודרות או לא.

ייתכן כח לעוסקים במלאכת קודש זו בנאמנות ומזכים את הרבים. יהי השם עמכם!

תשובה:

דגי סלמון שמקורם מנורבגיה, אין בעיית תולעי אניסקים כיון שמקורם מכלובים ולא מהים הפתוח [וכן בכלובים ממדינות אחרות כגון צ'ילי ועוד]. ולכן אין לחוש לתולעים בכשר הדג. גם אם אין כשרות כלל או שיש את הכשרויות שאינן מקפידות על תולעים בדגים והם הרוב המוחלט של הכשרויות המהדרין היום.

מאידך יש כינה חיצונית שנמצאת על עוד הדג ללא חדירה, ולכן לאחר שטיפה היטב וק"ו גירוד כל עוד הדג אפשר להיות רגועים ולהשתמש ללא חשש.

דגי הרינג, לצערי אין כל אפשרות בטוח כולל כל הכשרויות וכל האופנים. הגם שיש אפשרות לכך אם יקחו את פילה הדג שמפולט כדג טרי, ולא כקפוא, וינקו מיד את הפנות הבטן, ולעיתים אכן יש עיבוד כזה והוא נקי, אך לצערי הרוב אינו עושה כך.

רק אציין שכמוצר סופי לאחר שהוא כבר חתוך ומוכן לאכילה, אופן הבדיקה קשה, ויש מגדולי ישראל שהתירו להתמש במוצר זה מחמת ספק ספיקא, שמא החתיכה שממנו עובד הייתה נקיה [שהממוצע שנתר בחתיכות הדג לפני עיבודו הוא פחות מרוב], ואף אם היה שמא בחיתוך לפרוסות הוא נחתך. ועוד שהבדיקה היא קשה ובכחאי גוונא כותב השפ"ד שבחיוב דרבנן אפשר להקל כשהבדיקה קשה ביותר. ובצירוף כל זה התירו בדיעבד את השימוש והאכילה. אולם הורה מרן הגריש"א זצ"ל שהלילה מחמת הצירופים הללו לתת הכשר על המוצר הזה.

וכיון שיש אפשרות לייצר ללא תולעים, מקווה אני שעוד יבוא יום וועדי הכשרות ינהיגו כך בפועל. בברכה ובהצלחה

קו ההלכה והכשרות

בראשות הגאון רבי שניאור זלמן רווח שליט"א

הנהגות יום ביומו באורח חיים ויורה דעה * כשרות המזון * כשרות חו"ל
מצוות התלויות בארץ * חרקים במזון * טפילים וכשרות הדגים

03-7528999

פקס: 03-7528992 מייל: b.m@macon.co.il

שעות פעילות
בית ההוראה

ימים א.ג.ה

13:15-14:00 19:15-20:00

ימים ב.ד

13:15-14:00 18:15-19:00

יום שישי

12:15-13:00

המענה ינתן
ע"י רבני בית ההוראה
בשעות פעילות בית ההוראה

בשאר השעות
ינתן מענה על ידי הרבנים
המופיעים בתפריט

סדרת 'השדה' המפוארת על הלכות המצוות התלויות בארץ

קצירת השדה א חדש! - תרומות ומעשרות
גבולות השדה - ארץ ישראל לגבולותיה
תבואת השדה - הפרשת חלה
שביתת השדה - שביעית
עץ השדה - ערלה ונטע רבעי
חובה בכל בית!!!

סדרת הספרים 'תולעת שגיי' על הלכות חרקים ונגיעות במזון

דיני חרקים במזון
במהדורה חדשה ומיוחדת
חלק ב' - דגים וצמחי ים - אזל
חלק ג' - ירקות ופירות
חלק ד' - דגנים קטניות
ומוצרי מזון מעובדים
חובה בכל בית!!!